

П'ять років поступу (Штрихи до колективного портрета)

Анатолій Фасоля,
науковий керівник
творчої групи учителів-словесників
м. Новограда-Волинського Житомирської області,
кандидат педагогічних наук

Перша зустріч з освітянами Новограда-Волинського відбулася у 2008 році. На виставці творчих досягнень учителів міста, що проводилася в рамках Всеукраїнського науково-практичного семінару з проблем організації проектної діяльності, на очі потрапив конспект уроку, побудованого, як свідчив підзаголовок, на засадах особистісно зорієнтованого навчання. Зміст і порадував, і засмутив. Було видно, що автор – людина творча, небайдужа, знайома з новітніми технологіями навчання. Зрештою, вже сам факт появи такої розробки засвідчував, що педагоги старовинного Звягеля «тримають руку на пульсі часу». Водночас чимало питань, що складають сутність методики, залишилися поза увагою.

Довго зважував, підходити до організаторів чи ні (все ж таки, як кажуть у таких випадках, «люди старалися», та й упущення свідчили не тільки про ступінь володіння, а й про рівень теоретичної і практичної розробленості проблеми загалом). Зрештою, вирішив поговорити. Реакція господарів вразила: мене не просто чемно вислухали – запропонували співпрацю!

Так я познайомився з людиною, яка здивувала тоді і дивує всі ці роки активністю, творчим неспокоєм, креативністю, небайдужістю у підході до будь-якої справи, – завідувачем Інформаційно-методичного центру управління освіти і науки Новоград-Волинської міської ради Павлом Казимировичем Ліневичем. Активність життєвої позиції – це про нього. Толерантність, уміння слухати і прислухатися, вимогливість і увага, турботливе ставлення до підлеглих (радше, колег, друзів, однодумців, співтворців спільної справи), м'якість у доведенні власної правоти і твердість у відстоюванні переконань – це також про нього. Результатом бесіди стала ідея про створення творчої групи учителів-словесників з проблем упровадження особистісно зорієнтованого навчання української літератури.

Пропозицію підтримало управління освіти і науки (начальник – Ільяхова Ольга Володимирівна) і керівництво Інституту педагогіки НАПН України, що засвідчила угода про співпрацю.

Спочатку було досить складно. Учителів, який починає працювати в системі ОЗОН, доводиться не лише освоювати нові підходи до навчання, а й змінювати психологічну установку, пріоритети викладання. Він має стати для учня насамперед наставником, досвідченішим, але рівноправним читачем, дбати перш за все про особистісний розвиток вихованця, засобом чого є улюблений предмет – література, забезпечити оволодіння загальнонавчальними знаннями і вміннями, формувати юного читача як суб'єкта діяльності. Тому схилила голову перед усіма ентузіастами як у Новограді-Волинському, так і в Рівному, Дніпропетровську, Одесі, Києві, інших містах, містечках, селищах і селах, які взяли на себе важку ношу:

апробувати і впровадити технологію всупереч переважаності, предметно- і знаннеорієнтованості програми, відсутності належного методичного супроводу, морального і матеріального заохочення, – і це попри те, що особистісно зорієнтоване навчання задеклароване в нормативних освітніх документах як одна з основ розвитку української школи!

Іноколи майже фізично відчував внутрішній спротив. Спрацьовував консерватизм мислення, давався взнаки досвід роботи в «традиційній» системі навчання (у групу прийшли вчителі зі стажем від 2 до 24 років): «Що нового пропонується? Багато що з цього я і так застосовую»; «Я – успішний вчитель, даю учням міцні знання, мене поважають вихованці, колеги, батьки, керівництво. Чому я маю щось змінювати у своїй методиці?»

Ось погляди «з відстані часу»: «Найважче було поламати сталі стереотипи...» (Алла К.); «Найважчим було і є поєднання роботи у групі з вимогами, які «висуває» до вчителя традиційна система навчання» (Тетяна Б.).

Це були внутрішні, психологічні перешкоди. Вони долалися наполегливою працею. Освоювали теорію особистісно зорієнтованого навчання: з'ясовували його сутність, психологічні і дидактичні основи, відмінність від інших педагогічних систем, ознаки особистісно зорієнтованого уроку, алгоритм його підготовки і аналізу, технології організації читачької діяльності, оволодіння загальнонавчальними (насамперед організаційно-діяльнісними!) вміннями та ін., на тренінгах відпрацьовували практичні уміння. Через рік копійкою праці до плану роботи творчої групи було включено проведення «відкритих» уроків. «Це було найважче – зробити практичний крок – дати відкритий урок у творчій групі однією з перших», – скаже пізніше Олена Жовталюк.

Важливу роль у творчому зростанні педагогів відіграла постійна увага до роботи творчої групи з боку управління освіти і науки, інформаційно-методичного центру, керівників шкіл.

У рефлексивній анкеті (2009 р.) учителі зазначали:

Робота у складі творчої групи... ...сприяла моєму самоствердженню; ...вселила віру в себе; ...подарувала позитивні емоції, цікаве спілкування, можливість вдосконалити, урізноманітнити уроки, радість від досягнення нових підходів, досягнення поставлених цілей.

За цей час я... ...стала більшою оптимісткою; ...упевненішою як у професійній сфері, так і в особистому житті (виділення автора статті. – А.Ф.); ...не боюся висловити власну думку перед колегами і відстояти її; ...по-іншому підходжу до уроку, а саме як читач; ...по-новому дивлюся на предмет, що викладаю, і на себе як учителя (остання фраза належить учительці з двадцятирічним (!) стажем роботи. – А.Ф.); ...виробила вміння оцінювати урок не лише з точки зору вчителя, а й із позицій учня; у мене покращився

настрій; ...змінилася навіть у тому, як я готуюся до уроку, як його проводжу; ...відчула приплив сил, бажання творити.

Найбільшим здобутком за цей час є... ...вміння звертатися до учня, як до читача; ...ставити цілі своєї роботи, визначати власні межі знання і незнання.

Заохотило й те, що «нововведення» з ентузіазмом сприйняли вихованці: «Учні розкриваються, зросла їхня активність, змінилося ставлення до предмета, уроки проходять жваво, емоційно; діти кричали «Ура», дізнавшись, що наступного навального року саме я вестиму українську літературу».

Бар'єр було подолано! Члени творчої групи виступають на міських та обласних семінарах, конференціях, проводять уроки у рамках методичних тижнів, семінарів-практикумів, роботи школи молодого вчителя. Налагоджується співпраця з лабораторією особистісно зорієнтованого навчання української літератури Рівненського ОІППО, озонівцями Кореччини (Рівненська область).

У 2010 році члени творчої групи Олена Жовталюк і Тетяна Букша стають лауреатами конкурсу методичних розробок з української літератури і презентують заняття на I Всеукраїнському фестивалі педагогічних ідей «Мій особистісно зорієнтований урок». Окрім них, свої досягнення представляють Антоніна Вакульчук, Ольга Живченко, Алла Калюжнікова. Тоді, як писала «Освіта України», Новоград-Волинський «на два дні став столицею особистісно зорієнтованої освіти в Україні».

Успіх заохотив. Фестиваль стає однією з візитівок міста. Перший (2010 р.) був озонаємчим (організатори прагнули зібрати коло однодумців, прихильників методики особистісно зорієнтованого навчання). Метою другого (2011 р.) стало узагальнення набутих і окреслення подальших перспектив теорії і практики особистісно зорієнтованого навчання. У 2013 році тема звучується: пошуки шляхів розв'язання однієї з найгостріших і найактуальніших проблем сучасної школи – формування суб'єктності учня-читача.

Час підтвердив затребуваність такої організаційної форми роботи. На це вказує насамперед незмінно зростаюча кількість учасників: 2010 рік – понад 150 чоловік з 12 областей України і м. Києва; на II Фестивалі (2011 рік) загальна кількість присутніх із 16 областей України, м. Києва, гостей з Росії і Молдови склала понад 250 чоловік; цьогогоріч у різноманітних заходах Фестивалю взяли участь понад 300 чоловік із 18 областей України, м. Києва, близького зарубіжжя.

Члени творчої групи – активні учасники кожного Фестивалю. Розширюється коло вчителів, які діляться своїми надбаннями на відкритих уроках: 2011 рік – Олена Жовталюк, Алла Калюжнікова, Світлана Класович, Тетяна Остаповець, Олена Ульянова, Олена Шилова, Неля Шостак-Тюфанова; 2013 рік – Оксана Бойко, Тетяна Букша, Людмила Гудзь, Олена Жовталюк, Алла Калюжнікова, Ірина Ляшук, Тетяна Остаповець, Анжеліка Савченко, Любов Трехлебова, Олена Ульянова.

Ось що пишуть учасники: «**Фестиваль для мене – це...** ...позитивні емоції, це обмін досвідом, це розуміння того, що ми не гірші, це важка праця, але така бурхлива та емоційна, це творчість... (Тетяна Б.); ...атмосфера свята (Олена Ж.); ...відчуття творчого піднесення, одержання позитивних емоцій (Тетяна О.); ...можливість учитися не боятися «висоти», вірити в себе (Олена У.)».

І це – одне з найяскравіших свідчень творчого зростання педагогів. А ще – особистісного. Творча група стає монолітним колективом і працює як єдиний організм. Не випадково в одній із відповідей на запитання анкети гордо «само-» так органічно поєднується із душевним «взаємо-»: «Фестиваль – це самоаналіз, самооцінка, самовдосконалення; це взаємопідтримка, взаєморозуміння, взаємодія» (Оксана Б.).

Представлення на Фестивалі стає престижним, і в 2013 році творчі діалоги педагогічних колективів з учасниками фестивалю пройшли в усіх 11 загальноосвітніх навчальних закладах міста. Участь учителя в роботі творчої групи і проведення відкритих занять на Фестивалі стають одним із показників, що впливають на рейтинг школи у міському конкурсі. Публікації членів творчої групи з'являються в методичних часописах України, на озонівському сайті ozonlit.org, сайті інформаційно-методичного центру nv-imc.edukit.zt.ua.

Оцінюючи пройдений за п'ять років шлях з позицій сьогодення, озонівки пишуть:

Робота у складі творчої групи... ...дала впевненість у собі (Олена У.); ...додала впевненості, професійного зростання, а головне – допомогла відкрити кожного учня як неповторну особистість (Тетяна О.); ...розширила межі професійної компетентності, збагатила особистісний досвід (Тетяна Б.); змінила моє уявлення про методику проведення уроків (Оксана Б.).

Я змінилася у тому, що... ...стала мислити по-іншому: замість «ні, я не знаю, я не зможу» кажу «навчуся і зроблю» (Олена Ж.); ...почала бачити в дітях не тільки учнів, а й авторів уроку; це коли я не тільки вчу, даю готовий матеріал, а спонукаю учнів самим його знаходити, спираючись на їхній життєвий досвід, на бажання пізнати і зіставити світ і себе (Алла К.); ...почала сміливіше, впевненіше почуватися перед аудиторією; література мені зараз подобається більше, ніж мова (Тетяна Б.); ...усвідомила свою роль як учителя на уроці: не нудного інформатора, а цікавого співрозмовника (Оксана Б.).

Мої учні... ...змінилися – ми стали ближчими психологічно і духовно (Олена У.); ...Не бояться висловлювати власну думку, люблять працювати в групах, уміють ставити цілі і відрефлексовувати власну діяльність. Їм подобаються уроки української літератури (Тетяна О.); ...намагаються оцінювати себе, удосконалювати, контролювати, а головне – прагнуть здобувати знання (Алла К.); ...майже на кожному уроці звертаються до суб'єктного досвіду, розуміють, що вони є співавторами уроку (Олена Ж.).

Найбільшим моїм досягненням... ...є те, що школярі бачать в мені не суворого вчителя, а наставника, який намагається навчити їх вчитися, бути готовими до звичайного життя (Алла К.); ...вважаю дитячі відгуки про уроки літератури: «Мені подобається українська література, ви найкраща моя вчителька!» (Тетяна Б.); ...вважаю те, що тепер співтворцями уроку є я і мої учні. Форми, методи і прийоми, які використовую на уроці, допомагають учням стати успішними (Тетяна О.); ...вважаю те, що тричі була учасником Всеукраїнського фестивалю «Мій особистісно зорієнтований урок» і під час кожного із них проводила відкриті уроки (Олена Ж.).

Особистісне і фахове зростання словесників відзначають у міському управлінні освіти і науки, інформаційно-методичному центрі. «За ці роки, — зауважує методист О. Огородник, — члени творчої групи стали справжніми майстрами. Кожна нова справа дається нелегко. Доводиться йти не широкою дорогою, а вузькою звивистою стежкою, часто самому торуючи її. Їм дає сили долати труднощі любов до учнів». Завідувач ІМЦ П. Лінкевич підкреслює: «Творча група за п'ять років спільної праці стала справжньою сім'єю, зі своїми традиціями і теплими довірливими стосунками, колективними проектами».

...Ось такі вони, озонівки Новограда-Волинського. Такі різні і такі схожі зараз у пошуку нового, незвіданого, прагненні самоствердження. Вони часто кажуть самі собі і звертаються до всіх небайдужих: «Дихаймо ОЗОНОМ!»